

Marksizm'in Bilime Katkıları

Erhan Nalçacı¹

¹ Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Prof. Dr.

e-posta: nalcaci@medicine.ankara.edu.tr

Özet

Karl Marx'ın 200. doğum yıldönümü kutlanırken Marx'ın bilime katkısı değerlendirilmiş, benzer yıllarda doğan 19. yüzyıl bilim insanları ile karşılaştırılmıştır. Almanya'nın ve dünyanın özgürleşmesinin işçi sınıfının iktidar mücadelesinden geçtiğini keşfeden Marx'ın yolu diğerlerinden ayrılmış, işçi sınıfı siyaseti içinde bilgi üretmiştir. Diyalektik materyalizm ve tarihsel materyalizmin genellenmesi günümüze kadar emekçi sınıfların düşünce ve eylemlerine kılavuzluk etmiştir. Kapitalizmin ve sömürünün işleyiş mekanizmalarını ortaya koymasının bilime ve sınıf mücadelelerine büyük katkısı olmuştur.

Anahtar kelimeler: İşçi sınıfı, Marksizm, Diyalektik materyalizm, Ekonomi politik, Karl Marx

5 Mayıs 1818'de Almanya'nın Trier kentinde doğan Karl Marx'ın 200. doğum yıldönümüne ulaşmış olduk ve bu vesile ile Marx'ın bilime katkısını irdeleyeceğiz. Kimisine göre bilime hiç katkısı olmamış hatta zarar vermiştir¹ (Popper, 1991), kimisine göre iktisat alanında yazdıkları bugün de geçerlidir, bize göre ise bilime katkısı bir alana sığdırılmaz.

Daha önce 1800'lerin başlarında doğan ve bilimde çığır açanları 1820'liler olarak tanımlamıştık (Nalçacı, 2017). Tablo 1'den 1820'lilerin bir listesi izlenebilir. Büyük ölçüde burjuva devrimleri ve sanayi devriminin yarattığı çağın gereksinimlerinin ürünü olan bu listeye, Rusya'ya bu rüzgârın geç ulaştığı düşünülerek, 1830'ların başında doğan Seçenov ve Mendeleyev de ilave edilebilir. Fizikten kimyaya, biyolojiden antropo-

Table 1: 1820'lilerin doğum ve ölüm yılları, doğum yerleri ve bilimsel alanları

1820'liler	Doğum-Ölüm Yılları	Doğum Yeri	Bilimsel Alan
Cahrls Darwin	1809-1882	İngiltere	Biyoloji
Claude Bernard	1813-1878	Fransa	Fizyoloji
Karl Marx	1818-1883	Almanya	Felsefe, İktisat, Tarih, Siyaset
James Prescott Joule	1818-1889	İngiltere	Fizik
Lewis Henry Morgan	1818-1881	ABD	Antropoloji
Friedrich Engels	1820-1895	Almanya	Felsefe, İktisat, Tarih, Siyaset
Rudolf Virchow	1821-1902	Polonya	Pataloji, Halk Sağlığı
Hermann von Helmholtz	1821-1894	Almanya	Fizik, Fizyoloji
Louis Pasteur	1822-1895	Fransa	Mikrobiyoloji
Gregor Mendel	1822-1884	Çekya	Genetik
Alfred Wallace	1824-1913	İngiltere	Biyoloji
Lord Kelvin	1824-1907	İskoçya	Fizik
Paul Broca	1824-1880	Fransa	Nöroloji

¹ Cemal Yıldırım Türkiye'nin tanınmış bir bilim tarih ve felsefecisi olarak Marx karşıtı tutumunu hep belli etmiştir. *Bilim Felsefesi* adlı kitabında Popper'in bir makalesine yer vererek bu tutumunu teyit etmiş.

lojiye 1800'lerin ikinci yarısında açığa çıkan bilimsel sıçramaya listedeki kişilerin çok önemli katkıları olmuştur.

Bu dönemde burjuvazi iktidarını pekiştirmiş, ulusal pazarlar kurulmuş, burjuvazinin bilime olan gereksinimi üniversiteleri ve bilim enstitülerini kurumsallaştırmıştır. Adı geçen kişilerin birçoğu devlet hesabına bilim yapmakta, araştırmaları hükümet ve sermaye tarafından finanse edilmektedir. Düzenin gereksinimleri ve bilim üretimi arasında birçok kez doğrudan bağ kurulmuştur. Örneğin, Darwin'in katıldığı Beagle yolculuğu aslında İngiliz Krallığı donanmasının bir keşif göreviydi ve donanma tarafından finanse ediliyordu (Desmond ve Moore, 2011), Bernard (Ertekin ve Nalçacı, 2017) ve Pasteur'ün araştırmaları bazı aşamalarda Fransız sermayesi adına doğrudan III. Napolyon, Helmholtz'un son dönem araştırmaları ise Alman tekeli Siemens tarafından mali olarak desteklenmişti (Hvebener ve Lübbig, 2012).

Bu dönemde bir yandan burjuva devrimleri kilisenin toplumdaki ağırlığını azaltmış, bilime engel olan bağnazlığı seyreletmiş ama bir yandan da burjuvazi gericilikle uzlaşmanın yollarını aramıştı. Bu uzlaşma bilim alanında kendini pozitivizmle gösterdi. Bilim insanları daraltılmış alanlarına çekildi, diğer alanlara ve bütüne ilişkin yüzeysel kalan bir bilinemezlikle bilgi üretmeye devam ettiler. 1820'lilerden her birinin elde ettiği bilimsel verilerin materyalist dünya görüşünün geliştirilmesine önemli katkısı oldu, ancak hiçbiri kendi yaşamlarında tutarlı bir materyalist görüş geliştiremedi ve felsefelerinde idealist yanlar kaldı.

1820'lilerin barikatların çok uzağında ve düzenle barışıklıklarına karşın listede yer alan Marx ve Engels'in

yaşamı çok farklı seyretti. Onlar da diğerleri gibi Büyük Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi'nin Avrupa'yı bin yıldır içinde bulunduğu uyuşukluktan kurtaran ve büyük bir hızla değişimine neden olan tarihsel dönemin ürünüydüler. Her ikisi de Almanya'nın Fransız Devrimi'nden en çok etkilenen ve en çok sanayileşen Ren bölgesinde doğup büyümüşlerdi. Marx'ın babası liberal bir avukattı ve kitaplığında Rousseau'nun, Voltaire'in kitapları geniş bir yer kaplıyordu (Bilimler Akademisi Kolektifi, 1995). Genç Marx bu kitaplıktan fazlasıyla yararlandı.

Almanya'nın her birinin ayrı gümrük duvarı, para birimi, ağırlık ve uzunluk ölçüleri olan 38 prensliği, bölgesi, devleti ile Fransız Devrimi gibi bir devrime ihtiyacı vardı. Marx da dâhil olmak üzere aydınlar çoğunlukla aristokrasiye karşı demokratik bir devrimin yanındaydılar. Ancak Marx'ın yaşam çizgisini ve en nihayet bilime katkısını belirleyen olay, Almanya'da bu devrimi gerçekleştirecek nitelikte burjuva bir öznenin bulunmaması oldu. Burjuvazi emekçi sınıfların radikalliğinden ürkmüştü ve büyük toprak sahipleri ile uzlaşma eğilimindeydi.

Fransız Devrimi'ni hazırlayan devrimci filozofların tersine, dönemin olağanüstü dinamikliğini ve çelişkilerini yansıtan öğretisi ile Hegel, Prusya devletinin maaşlı bir üniversite hocasıydı ve en nihayet felsefesi Prusya devletini yüceltmek için kullanılan ağır bir idealizm içeriyordu (Riazanov, 2011, s. 59).

Marx ve Engels birbirlerinden bağımsız olarak Almanya'nın ve dünyanın özgürleşmesi için yegâne devrimci sınıfın işçi sınıfı olduğunu keşfettiler. Onları 1820'lilerden ve sonraki ardıllarından ayıran ve bilime katkılarını özgünleştiren olgu bu keşif oldu. 1830'lu

yıllar Avrupa'nın henüz bağımsız bir siyasi programa sahip olmadığı halde işçi sınıfının arka arkaya gelen şiddetli eylemleriyle sarsıldığı yıllardı. Marx ve Engels'in içinde bulundukları "Sol Hegelciler"den kopuşlarını ilan eden 1845'te basılan "Kutsal Aile" veya "Eleştirel Eleştiri'nin Eleştirisi"nde şu satırlara göz atılabilir:

"Tersine, proletarya, proletarya olarak, kendi kendini kaldırmak ve böylece bağımlı bulunduğu, onu proletarya durumuna getiren karşıtı, yani özel mülkiyeti de kaldırmak zorundadır." (Marx ve Engels, 2009)

Bu dönemeç sadece onlar için değil, toplum tarihi için de büyük bir sıçramadır. Gerçeğin çarpıtılmasından çıkarı olmayan tek sınıfın sözcüsü durumuna gelmeleri onları düzene bağlı bilimcilerden tamamen ayırır ve bu özellik olağanüstü yetenekleri ile birleşince karşımıza bir çağdaşının tanımlaması ile şöyle bir Marx çıkarır:

*"Aynı alanda çalışmama karşın üzerimde etkiler yapan bir karakterle, yaşayan tek gerçek profesörle karşılaşmaya hazırlanabilirsin... Hem genel eğilimi hem de fikir yapısı bakımından, yalnızca Strauss'u değil, Feuerbach'ı da geride bırakıyor; buysa çok şeydir... Ortaçağ din ve politikasına öldürücü vuruşu indirecek olan Dr. Marx henüz 24 yaşında var yok; en derin felsefi ciddiyeti keskin bir zekâyla birleştirmiş. Rousseau, Voltaire, Holbach, Lessing, Heine ve Hegel'in bir kişide birleştiğini düşün – birleşmiş diyorum, karmakarışık, üstüste yığılmış değil- işte Dr. Marx budur."*² (Bernal, 1974)

Marx bu yeteneği ile pekâlâ Prusya devletinde bir üniversite profesörü olarak yaşamını sürdürebilirdi, ancak onu 1820'lilerin pozitivizminden ayıran ve bilime çok farklı bir yöntemle yaklaşarak katkı yapmasını sağlayan dünyanın kurtuluşuna dair geliştirdiği düşünceler ve eylemiydi. Daha 1845'te şunu yazdılar:

"Biz, yalnız tek bilim tanıyoruz, o da tarih bilimidir. Tarih iki yönden incelenebilir. Tarihi doğa tarihi ve insanların tarihi diye ikiye ayırabiliriz." (Marx ve Engels, 1999).

Bu yol ayrımına değindikten sonra şimdi Marx'ın bilime katkısına ilişkin bir deneme yapabiliriz. Öte yandan sadece Kapital'in yaptığı katkıya dair bile bir kitap hacminde inceleme gerektiği için burada sadece kategorik bir sınıflandırmayla yetinilecektir.

Marksist siyaset başlıca bilgi üreten bir etkindir

Marx'ın bilime en önemli katkılarından biri bilgi teorisini geliştirmesi ve her türlü öznel idealist³ sapmaya karşı materyalist bir temel sağlamasıdır. Marx "Feuerbach Üzerine Tezler"de şöyle yazmıştır:

"Her toplumsal yaşam, özünde pratiktir. Teoriyi gizemciliğe götüren bütün gizler, ussal çözümlerini, insan pratiğinde ve bu pratiğin kavranmasında bulur." (Marx, 1999)

Marx'ın bilginin mihenk taşı olarak pratiği ileri sürmesi

² R.Paskal'dan aktaran Bernal., 1974., s.17-18.

³ Berkeley ve Mach'tan Popper'a insanın nesnel gerçeğin duyularımızdan bağımsız var olmadığı ve duyular yoluyla kavrayamayacağına ilişkin idealist felsefi akım.

doğa ve toplumsal süreçlere dair bilgi üretimine evrensel bir boyut kazandırmıştır.

Şimdi pozitivistlerin en çok nefret ettiği konuya gelebiliriz. Siyaset üretiminin kendisi de bir bilgi üretme sürecidir. Bu süreçte de sınıf mücadeleleri ve toplumun bir sonraki hali üzerine zihnimizin ürünü olan varsayımlar kurulur. Ancak varsayımlar laboratuvarında değil, uzun süren toplumsal pratiklerde sınanacaktır. Buna tüpün içinde olma fenomeni denilebilir (Nalçacı, 2007). Burjuvazi ve kendinden önceki egemen sınıflar da toplumsal pratiğe dayalı bilgi üretirler. Burjuvazinin ideolojik, siyasi, askeri operasyonları bu bilgi üretimine eşlik eder.

Buna karşılık “Komünist Manifesto” ile birlikte ilk kez bir iktidar programına sahip olan işçi sınıfı kendi adına bilgi üretmeye başlamıştır. Şimdi 170 sene önce Manifesto’da yazılanların küçük bir kısmını, daha henüz ne işçi sınıfı iktidarı, ne reel sosyalizm varken, bir hipotez olarak alıntılatalım:

“Proletarya önce, siyasal egemenliği ele geçirmek, ‘ulusa yön veren sınıf’ konumuna yükselmek, ulus ölçeğinde yapılanmak zorundayken, -hiçbir şekilde burjuvazinin anladığı anlamda olmasa da- henüz ulusaldır.

...Komünist devrim, geçmişten kalma mülkiyet ilişkilerinden en köklü kopuştur; komünist devrimin, gelişim seyri içinde, geçmişten kalma fikirlerden de en köklü şekilde kopmasında şaşılacak bir yan yoktur.

...Proletarya siyasal egemenliğini, sermayenin tümünü burjuvaziden adım adım almak için, üretim aletlerinin

tümünün devletin elinde, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde merkezileştirmek için ve üretici güçler kitesini olabildiğince süratle artırmak için kullanacaktır” (Marx ve Engels, 2015)

Bu varsayımların ileri sürüldüğü 1848’de ne işçi sınıfının güçlü bir örgütü vardı, ne daha önce yaşanmış bir sosyalizm deneyimi. Ayrıca Manifesto’daki varsayımlara Owen’ın ütöpik sosyalizmi, Proudhon’un küçük burjuva teorileri, Weitling’in lümpen proletaryayı devrimci sınıf olarak seçmesi, Bakunin’in işçi sınıfı devletini reddeden anarşizmi eşlik ediyordu (Riazanov, 2011, s. 69-92). Günümüze göre bir gerçekliği olan radikal burjuvaziye ait “demokrasi” mücadelesini de unutmamak gerekiyor.

Şimdi geriye baktığımızda, bu varsayımlardan sadece Manifesto’da ifade edilenlerin tuttuğu görülüyor. Yirminci yüzyılı işçi sınıfı iktidarlara ve sosyalizm olmadan düşünmek mümkün değil. Hobsbawm’ın (2008) “Kısa Yüzyıl”⁴ diye adlandırdığı 20. yüzyıl gerçekte Ekim Devrimi ile başladı ve 1990’da Sovyetler Birliği’nin çözülmesiyle sonlandı. Bu yüzyıl içinde tam da Manifesto’da ifade edildiği gibi işçi sınıfı ulusal düzeyde iktidara geldi, kendini devlet olarak örgütledi, adım adım burjuvaziye ait sermayeyi devletleştirdi ve üretici güçleri görülmedik bir hızla artırdı. Topluma ait varsayımlar içinde bunun kadar güçlü bir şekilde sınanmış ve bilgiye dönüşmüş bir tez daha var mı acaba?

Bugünkü gericiliğe bakmayın, 21. yüzyılda bu varsayım sınanmaya devam edecek ve toplumsal gelişmeye damgasını vuracak.

Öte yandan işçi sınıfı siyasetinin toplumsal etkinliğe

⁴Hobsbawm aslında “kısa yüzyıl”ı 1914’te Birinci Dünya Savaşı ile başlatıyor ve “aşırıılıklar çağı” olarak niteliyor.

dayalı bilgi üretiminin bilimsel süreçten ne kadar farklı olduğunu öncelikle Manifesto'nun dilinden anlıyoruz. Toplumsal harekete ilişkin görüşler istatistiksel olarak sınanacak utangaç varsayımlar olarak değil, güçlü bir iddia ile tezler olarak kaleme alınmış.

Bu iddianın eylemsel olarak altı doldurulmak zorundaydı. Bu varsayımı sınamak isteyenler yaşamlarını ortaya koymalı, inançla mücadele etmeli, toplumsal dönüşüm için gerekli örgütlülüğü oluşturmalı, bunun için emek vermeli, gerektiğinde bedel ödemeli, diğer varsayımlara karşı ideolojik mücadele vermeli, gelişmelere bir kez bakıp varsayımları yeniden gözden geçirmeli ve sonra yine mücadeleye atılmalıydılar.

Marx tam da buna uygun bir yaşam sürmüştür. Komünist Lig'den Birinci Enternasyonal'e kadar sürekli işçi sınıfının siyasi örgütleri içinde olmuş, bu örgütlerin beyin gücünü oluşturmuş, yukarıda bahsedilen işçi sınıfı siyasetinin uzağına düşen ideolojilerle mücadele etmiş, Paris Komünü yenilgisi sonrası tezleri yeniden gözden geçirmiş ve geliştirmişti. Avrupa'daki bütün siyasi olayları işçi sınıfı siyaseti ve iktidar mücadelesi açısından yorumlamıştı (Fernbach, 2004).

Sonuç olarak Marx'ın bilime en büyük katkısı siyaset alanında bir teorisyen ve eylemci olarak sınıfsız ve sömürsüz bir toplumu amaçlayan işçi sınıfının iktidarı nasıl ele geçireceği, devletini nasıl inşa edeceği, sosyalist üretim ilişkilerini nasıl kuracağını öngörmesi ve bunun için mücadele etmesi olmuştur.

Bir dünya görüşü⁵ ve yöntem bilgisi olarak diyalektik materyalizm

Pozitivist bilim insanları için "yöntem" denildiği zaman,

bilimsel bir makalenin deneylerin nasıl yapıldığını anlatan "metot" kısmı anlaşılır. Oysa Marksist yöntem bir bütünlüğe işaret eder, maddenin ve toplumun hareketinin en genel kurallarını bize sunan eşsiz bir düşünce yöntemidir. Marksizm gücünü bütünü kapsama ve açıklama yeteneğinden alır.

Diyalektik materyalizmin nasıl kurulduğu, Marx ve Engels tarafından Hegel'in baş aşağı duran diyalektiğinin nasıl ayakları üzerine dikildiği klasik olarak çok iyi bilinen bir konudur ve burada ayrıntılara girilmeyecektir. Ancak diyalektik materyalizmin nasıl devrimci bir dünya görüşü oluşturduğunu Marx'ın kaleminden okumak zevkli olacak:

"Hegel'de diyalektik baş aşağı durur. Gizemsel kabuğun içindeki rasyonel özü bulmak için, tersine çevrilmesi gerekir.

Gizemlileştirilmiş biçimi ile diyalektik, var olanı yüceltir görüldüğü için, Alman modası olmuştu. Oysa, rasyonel biçimi ile diyalektik, burjuvazi ve onun doktriner sözcüleri için rezil ve iğrenç bir şeydir; çünkü, diyalektikle var olanı olumlu bir şey olarak kavradığımız anda onun olumsuzlanmasını, zorunlu olarak yok olacağını da kavrarız; çünkü diyalektik her oluşmuş biçimi, akan bir hareket içinde ve dolayısıyla bunun yok olup gidici yanını da gözden ayırmadan kavratır, çünkü, diyalektik hiçbir şeyin altında kalmaz, özünde eleştirici ve devrimcidir." (Marx, 2013a, s. 29)

Marx'ın bilime başlıca katkısı bilimsel kuramların genellenmesinden oluşan ve yeni kuramlara bağlı olarak

⁵ Marx'ın yazılarında "Weltanschauung" olarak geçen kavram

gelişmeye açık diyalektik materyalizmin formüle edilmesi idi. Marx ve Engels'in yaşamı boyunca dahi, yeni bilimsel gelişmelerle zenginleşti, evrenin bir bütün olarak kavranması gelişim gösterdi. Bu nedenle Engels kendi döneminin enerjinin korunumu yasası, elektrik yasaları gibi bilimsel gelişmeleri üzerine "Doğanın Diyalektiği"ni yazdı. Bu nedenle Darwin'in "Türlerin Kökeni" kitabını heyecanla karşıladılar (Talbot, 2009). Bu nedenle Morgan'ın "Eski Toplum" kitabı üzerine Marx uzun ve ayrıntılı notlar tuttu (Marx, 2013b) ve Engels tarafından "Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökenleri" kitabına dönüştürüldü.

Diyalektik materyalizm bir emekçinin (bu bir bilim emekçisi de olabilir) evreni bir süreçler bütünü olarak kavraması ve hareketin her alanında bilimsel bir fikri olması için olağanüstü önemdeydi. Pozitivizmin kendi alanı dışında hemen her alanda "saçmalama özgürlüğüne" sahip insanlar yetiştirdiğine tanıklık ettik. Diyalektik materyalizm sadece emekçilere doğayı ve toplumu ortak mekanizmalar ile anlaşılır kılmaz aynı zamanda bu kavrayışla tutarlı bir eylem kılavuzu da sunar.

Tümevarımla elde edildiği için diyalektik materyalizm tümdengelimle kendisi bilgi üreten bir yöntemeye dönüşür. Çelişkiler barındıran ve nitelikçe sıçramalar içeren ve sürekli değişim içinde ama birbirinden bağımsız olmayan süreç bilgisi bilimle uğraşanlar için ayrıca kıymetlidir ve her alanda araştırmayı destekler.

Ayrıca diyalektik materyalizmin bir alt başlığı olan ve toplumsal hareketin kurallarını genelleyen tarihsel materyalizmi Marx'ın bütün toplum bilimlerine katkısı olarak almalıyız. Marx "Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı"nın önsözünde tarihsel materyalist yöntemi en

genel haliyle sunmadan önce şöyle der:

"Ulaşmış olduğum ve bir kez ulaştıktan sonra incelemelerime kılavuzluk etmiş olan, genel sonuç, kısaca şöyle formüle edilebilir." (Marx, 1979, s. 25)

Burada uzun bir alıntı yapılmayacaktır, ancak o güne kadar kahraman ve akıllı insanlar tarafından yapıldığı düşünülen tarih yerine Marx geniş kitleleri tarih yapıcı olarak kucaklamış ve neden/sonuç ilişkisi içinde maddi bir mekanizma önermiştir. İnsanlık tarihinde ilk kez toplumsal devrimin bilimsel içeriği çözümlenmiştir. Bu, toplumsal dönüşüm isteyen devrimci öznelerin tarihe bilinçle müdahale edebilmesi için büyük bir avantajdır.

Öte yandan tarihsel materyalist yöntem, bilimin ve bilim insanlarının eyleminin toplumun geri kalanından bağımsız olmadığını, verili bir tarihsel dilimdeki iktisadi, siyasi, kültürel olaylarla karşılıklı bağlantı içinde alınması gerektiğini göstermiştir. Marx'ın yine Katkı'nın önsözünde yöntemle ilişkin şu önermesi bilim tarihinin materyalist zeminde ele alınmasına olanak vermiştir:

"Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel hayat sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen toplumsal varlıklardır." (Marx, 1979, s. 25)

Eğer günümüze kadar burjuvazinin masalsı anlatısına karşı, toplumsal maddi zemini dikkate alan Hessen'den Bernal'a bir bilim tarihi anlayışımız varsa bunu da

Marx'a borçluyuz.

Kapitalist üretim tarzının çözümlenmesi

2008 iktisadi krizi patladığında birçok burjuva yazarı Marx'ı hatırlama ve yardıma çağırma gereksinimi hissetti (Debusmann, 2008). Marx'ın iktisat alanındaki dev eserleri, Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı'dan Kapital'in üç cildine, burjuva bilim üretme standartları içinde en hatırlanabilir olanlardır.

Gerçekten eğer 1848 Devrimi kesin bir yenilgiyle ve bir gericilik dönemiyle sonlanmasaydı ve belki işçi sınıfının bir aşamasında iktidarı zorlayabileceği uzun bir toplumsal çalkantıya dönüşseydi, Marx'ın sürgünde yaptığı gibi hemen her gün Londra'da kütüphaneye gidip iktisat üzerine yoğunlaşacak zamanı olmayacaktı. Ancak daha önce belirtmiştik, Marksizm tutarlı bir bütünlüğe dayanır ve Marx'ın iktisat üzerine yaptığı çalışmalar, yaşamını adadığı mücadelesinin uzağında bir hobi değildir. Aksine bu çalışma burjuva iktisatçılarına karşı derin bir polemik ve kapitalizmin deşifasyonu anlamına gelmiştir. Belki Kapital ilk anda işçi yığınlarının hemen kavrayamayacağı bir granit kütleye benzemekteydi, fakat kapitalist sömürünün mekanizmasını ortaya çıkararak işçi sınıfının eşitlik ve özgürlük mücadelesine hem bir derinlik katmış hem sınıf mücadelesini kızıştırmıştır. Eğer bu öğreti olmasaydı, hâlâ kapitalistlerin sadece masum gözüken kâr oranlarından bahsedecektik ve “artık-değere el koyma” ve “sömürü oranı” kavramları bilincimizde bulunmayacaktı. Toplumsal eşitsizlikleri birilerinin akıllı ve becerikli oluşu, diğerlerinin akılsızlığı ile açıklama gayretleri karşısında çaresiz kalacaktık.

Ayrıca Marx'ın ekonomi politigi günümüz burjuva ikti-

sadı gibi otistik değildir, işçi sınıfının durumunu ve yaşam tarzını canlı bir şekilde sunar, verili toplumu her yönüyle sağlam bir şekilde kavramamıza neden olur. Kapital'de eşsiz bir analiz yöntemi kullanılmış, “meta”dan yola çıkılarak değişim değerine ve oradan sermayeye ve artık-değere ulaşılmıştır. Marx Kapital'in ilk Almanca baskısına yazdığı önsözde kullandığı yöntemi betimlemektedir ve bu betimleme onun nasıl bir bilim insanı olduğunu da gösterir.

“Ayrıca iktisadi biçimlerin analizinde mikroskoptan ve kimyasal ayırıcılardan yararlanılamaz. Bu ikisinin yerini, soyutlama gücünün alması gerekir. Ama, burjuva toplumu için emek ürününün meta biçimi ya da meta'nın değer biçimi, iktisadi bütünün hücre biçimidir. Bunun analizi, eğitimsiz olanlara, sadece kılı kırk yarmak gibi gözükür. Burada gerçekten de kılı kırk yarmak söz konusu; ama yalnızca, mikroskopik anatomide olduğu gibi.” (Marx, 2013c, s. 18)

Şunu da söylemeliyiz, bu eserler bugün hâlâ geçerli olan kapitalist üretim tarzı, ona uygun üretim ve dolaşım ilkelerini açıklamakla kalmadı, daha sonra Sovyetler Birliği'nde sosyalist ekonomi politigin inşasında da çok işe yaradı.

Sonuç

Burada çok kısaca Marx'ın bilime olan katkısını inceledik. Marx'ın doğumundan 200 yıl sonra dünya hâlâ kapitalizmin egemenliğinde, hâlâ çok yoğun bir emek gücü sömürüsü dünyaya şekil veriyor ve hâlâ dünyanın onun öngördüğü gibi sömürüyü, sınıfları, sınırları ortadan kaldıracak bir devrime ihtiyacı var. Dünyayı, top-

lumu kavramamıza ve onu değiştirmek için kazandığı-mız bilince ve motivasyona olağanüstü bir katkı yapmış olan Marx'ı sevgi ve saygıyla selamlıyoruz.

Kaynaklar

- Bernal, J. D. (1974). *Marx ve Bilim*, Çev. O. Arman, Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 2. Baskı.
- Bilimler Akademisi Kolektifi (1995). *Karl Marx Biyografi*, Çev. E. Kürkcü, İstanbul: Sorun Yayınları, 2. Baskı.
- Debusmann, B. (2008). *Karl Marx and the world financial crisis*, Reuters, 15 Ekim 2008. Erişim: 4.4.2018 www.reuters.com/article/columns-us-column-usa-capitalism-1/karl-marx-and-the-world-financial-crisis-bernd-debusmann-idUSTRE49E99F20081015.
- Desmond, A. ve Moore, J. (2011). *Darwin*, Çev. E. Kılıç, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, ss. 119-135.
- Ertekin, K. ve Nalçacı N. (2017). Claude Bernard Örneği: Burjuva Devrimleri Sonrası Bilimin Kurumsallaşması. (Ed: E. Nalçacı), *Bilim tarihinin neresindeyiz?*, İstanbul: Yazılama, ss. 67-83.
- Fernbach, D. (2004). *Siyasal Marx*, Çev. M. Akad, İstanbul: Yeni Hayat.
- Hobsbawm, E. (2008). *Kısa 20. Yüzyıl*, Çev. Y. Alogan, İstanbul: Everest Yayınları, 4. Baskı.
- Huebener, R. P. ve Lübbig H. (2012). *A Focus of Discoveries*. Danvers: World Scientific, 2. Baskı, ss. 35-44.
- Marx, K. ve Engels, F. (2009). *Kutsal Aile ya a Eleştirel Eleştiri'nin Eleştirisi*, Çev. K. Somer, Ankara: Sol Yayınları, 4. Baskı.
- Marx, K. ve Engels, F. (1999). *Alman İdeolojisi*, Çev. S. Belli, Ankara: Sol Yayınları, 4. Baskı.
- Marx, K. (1999). *Feuerbach Üzerine Tezler, K. Marx ve F. Engels, Alman İdeolojisi*, Çev. S. Belli, Ankara: Sol Ya-

yınları, 4. Baskı.

- Marx, K. ve Engels, F. (2015). *Komünist Manifesto*, Çev. G. Doğan Görsev, İstanbul: Yazılama.
- Marx, K. (2013a). *Kapital, 1. Cilt*, Almanca Baskıya İkinci Önsöz, 24 Ocak 1873, Çev. M. Selik ve N. Satlıgan, İstanbul: Yordam, 5. Baskı.
- Marx, K. (2013b). *Etnoloji Defterleri*, Çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul: Hil Yayın.
- Marx, K. (2013c.) *Kapital 1. Cilt*, Almanca Baskıya Birinci Önsöz, 25 Temmuz 1867, Çev. M. Selik ve N. Satlıgan, İstanbul: Yordam, 5. Baskı.
- Marx, K. (1979). *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*, Çev. S. Belli, Ankara: Sol Yayınları, 4. Baskı.
- Nalçacı, E. (2017). Bilim tarihinin neresindeyiz? (Ed: E. Nalçacı), *Tarihselci Yöntem ve Bilim Tarihi*, İstanbul: Yazılama, ss. 11-39.
- Nalçacı, N. (2007). Bilgi üretme süreci olarak işçi sınıfı siyaseti-‘bilim’ ilişkisi, *Gelenek*, 93, 37-48.
- Popper, K. R. (1991). Bilim Felsefesi: Kişisel bir bildiri, Cemal Yıldırım, *Bilim Felsefesi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 3. Baskı, ss. 186-189.
- Riazanov, D. (2011). *K. Marx, F. Engels, Hayat ve Eserlerine Giriş*, Çev. R. Zarakolu, Belge İstanbul: Yayınları, 5. Baskı.
- Talbot, C. (2009). *Marx and Darwin: Two Great Revolutionary Thinkers of the Nineteenth Century*. Erişim: 4.4.2018 <https://www.wsws.org/en/articles/2009/06/dar1-j17.html>. Erişim: 4.4.2018